

V letu 1994 je ta glasbena manifestacija v Kanalu ob Soči praznovala 15-letnico obstoja. Ob tej priložnosti je Prosvetno društvo »Soča« v Kanalu ob Soči izdalo spremno publikacijo, ki jo je s sodelavci napisal in uredil muzikolog Franc Križnar, stalni sodelavec Loških razgledov. V brošuri je bil objavljen tudi aktualen intervju z Marijanom Gabrijelčičem, »očetom« Kogojevih dnevov v Kanalu, sicer pa že nekaj desetletij škofjeloškim rojakom. Brošuro (tretjo zaporedno knjigo F. Križnarja) je ocenil muzikolog Cvetko Budkovič.

Vprašamo se, zakaj občudovalci Kogojeve glasbe že 15 let pripravljajo koncerte njemu na čast in slovenskemu rodu v ponos. Takó kot je težko definirati, kaj je umetnost, si glasbeni psihologi prizadevajo pojasniti, kaj je nadarjenost, ki se v glasbi nemalokrat pojavi v zgodnji mladosti. Na pomoč kličejo prirojene in pridobljene klice človekove biti, sestavljajo teste, iščejo faktorje. Njihove ugotovitve pa so zlasti pri izraziti uspešnosti ali genialnosti neprepričljive in ne zadovoljujejo niti njih samih. Nadarjenost se pojavlja nenačrtno, muhavo izbira subjekte, izmika se logiki in znanstvenim predvidevanjem. Kogoju je bila dana, a jo je moral gojiti, hraniti s pridnostjo. Rasel je na Primorskem, v Kanalu ob Soči. Pogrešal je materino in očetovo ljubezen, družinske sreče ni poznal. V tem pogledu mu je bil pravo nasprotje W. A. Mozart, ki sta ga oče in mati v Salzburgu obkrožala z zvočnimi vtisi, s petjem, z igro na violini in čembalu. In zgodilo se je, česar ne more pojasniti nobena glasbena psihologija, vsaj ne v popolni luči; med četrtem in petim letom

jima je zvočno bogastvo vračal, s končanimi šestimi leti ju je razveselil s kratko skladbico. Kogoj takih dobrot s področja dojemanja glasbenih vrednot v teh letih ni bil deležen. Do vstopa v trirazredno osnovno šolo (1903) v Kanalu niso dovolj pojasnjeni njegovi glasbeni začetki. Šolo je vodil nadučitelj in organist Alojzij Verč. Ko je bil sprejet na gimnazijo v Gorici, se je 15-letni fantič že ukvarjal z literaturo, igral je na klavir, harmonij in orgle. Ker sta živela v istem mestu, sta se gotovo srečala z Josipom Michlom, Dvořákovim učencem na praškem konservatoriju in ustanoviteljem glasbene šole v Gorici (1902). Prav tam je poučeval teoretične predmete tudi absolvent dunajskega konservatorija Emil Komel.

PROSVETNO DRUŠTVO - SOČA - KANAL

**KOGOJEVI
DNEVI
1980 – 1994
15 LET**

Naslovna stran brošure

Ko je Kogoj obiskoval gimnazijo, je bival v Alojzijevišču in za tem v Malem seme-nišču. Pri muziciranju v teh dveh zavodih sta mu pomagala Ivan Kokošar in Komel. Vodil je pevski zbor, znan je bil kot pianist, organist, menda je tudi komponiral. Ni pa smel obiskovati opernih predstav. Ko je končal 4. razred gimnazije, je avgusta 1911 obiskoval v Marijanišču v Ljubljani cerkvenoglasbeni tečaj. Leta 1913 je prvič nastopil v Gorici, v Trgovskem domu kot spremljevalec na klavirju in dirigent mešanega pevskega zbora, izvajali so tudi njegove skladbe. Ko je dopolnil 21 let, se je pojavil na Dunaju in končal 1. letnik na Akademiji za glasbo in upodabljačo umetnost, naslednje leto pa kontrapunkt pri Schrekerju. Isti profesor ga je poučeval klavir. Ko se je vpisal na kompozicijo, je imel za seboj že lepo število skladb. Leta 1917 je iz Akademije izstopil in se po kratkem bivanju v Ljubljani, kjer ni dobil službe, ponovno vrnil na Dunaj. Tu je poslušal Schönberga na seminarju za kompozicijo in instrumentacijo. Nato je v Ljubljani poučeval glasbeno zgodovino in harmonijo na šoli Glasbene matice, sodeloval je pri koncertih. V samozaložbi je izšlo več Kogojevih del, pisal je kritike. Zadrževal se je tudi v Gorici in Trstu. Tu je Srečko Kumar izvedel na klavirju njegovo Fugo v g-molu; krstil je Largo za klavir solo. Leta 1922 je Kumar v Škednju pri Trstu organiziral glasbeno šolo. V okviru te zasebne glasbenoizobraževalne ustanove so sodelovali glasbeniki in pesniki s Primorske. Na glasbenih večerih so nastopali pianisti Gita Bortolotti, Karmela Kosovel, violinista Mirko Logar in Karlo Sancin, skladatelj in violinist Karlo Pahor, zborovodkinja in skladateljica Breda Šček, pesniki in pisatelji Stane Kosovel, Albert in Karlo Širok in drugi. Avrelija Sancinova je interpretirala Kogojeve Istrske motive in Sprehod po zimi. Na koncertih je tudi sam skladatelj na klavirju improviziral. Kot kritik je med drugim ocenil glasbeni večer Kluba mla-

dih in skladbe takrat še mladega Matije Bravničarja. Leta 1924 je prvič dirigiral v ljubljanski Operi. Stanko Vurnik je v Slovencu opozoril na Kogojev ustvarjalni vrh, na opero Črne maske (1926). Pozornost sta zbudila violinist Rupel in pianistka Zarnikova, ki sta izvedla njegov Andante. Njegova življenjska pot se je končala tragično. Umrl je na Bokalcah 25. februarja 1956.

Četudi je bilo dosedanje izvajanje nagnjeno na Kogojevo mladost, izobraževanje, izvajalno in ocenjevalno dejavnost, je vzrasla njegova umetniška moč in rodila plodove na ustvarjalnem področju, kjer je zablestel s poduhovljenim, novim, sodobnim glasbenim jezikom, s kleno, strnjeno in dopovedno sprejemljivo govorico, a tudi s pretresljivo in originalno sugestivnostjo. Ni čudno, da je zbudil z njo zanimanje in občudovanje poslušalcev, tudi mladih, ki so se odločili, da bo deležnih njegove izpovedi čim več ljubiteljev glasbe, ne glede na starost, izobrazbo, stan ali ideološko usmerjenost. Prava, dobra in umetniško utemeljena glasba je namenjena človeku in njegovi potrebi po nadaljnjem očlovečevanju. Občudovalci Kogojeve glasbe – organizatorji želijo prikazati ob njej tudi glasbo njegove in novejšje generacije ustvarjalcev in s tem dokazati svetu, da je glasba sposobna oblikovati in preoblikovati človekovo duhovno podobo, ali kot je dejal Shakespeare: *»Človek, ki nima v sebi muzike... je zrel za izdajo, za razboj in hlimbo... nanj se zanesti ni.«*

Pobudo za Kogojeve dneve je dal primorski rojak iz Anhovega, član programskih svetov, skladatelj, kritik in organizator Marijan Gabrijelčič. Od začetka je predsednik programskega sveta in umetniški vodja, dirigent z veliko prakso in ugledom Anton Nanut. Rezultate 15-letnega delovanja je z znanstveno natančnostjo strnil v brošuri *»Kogojevi dnevi«* Franc Križnar, magister glasbene znanosti, glasbeni urednik na Radiu Slovenija. Vzorno je prikazan ce-

lotni program, h kateremu so tehnično prispevali lokalni glasbeni ljubitelji. Glasbene prireditve so v Kanalu ob Soči (redno), s koncerti gostujejo v Novi Gorici, Monfalconeju, Ljubljani, Tolminu, Portorožu... Udeleženci so poslušali 94 koncertov, 6 dramskih predstav, 8 večerov poezije in glasbe, trikrat so se srečali kulturni delavci Primorske. Zvrstilo se je 15 slavnostnih govornikov, uglednih kulturnih delavcev z vseh umetnostnih področij. Glasbeniki so izvedli dela 25 slovenskih skladateljev, od teh je bilo 79 krstnih izvedb srednje in mlade generacije. Število skladateljev in izvajanih skladb je primerljivo s Festivalom sodobne komorne glasbe v Radencih, Koncertnim ateljejem Društva slovenskih skladateljev, z nekdanjo Jugoslovansko glasbeno tribuno v Opatiji ali Glasbenim bienalom v Zagrebu. Poleg Nanuta so dirigirali še Marko Munih, dr. Mirko Cuderman,...

V brošuri je Franc Križnar objavil za vsako leto posebej in na drobno izdelan Kogojev življenjepis. Poleg tega navaja Kogojev opus v izvedbah glasbenih umetnikov pevcev, pevk in instrumentalistov, tudi tiste, ki so bili prvič izvajani. Kogojevo glasbo so izvajale radijske postaje v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu, v Lizboni. Imenovani muzikolog je zbral in zapisal izvorna Kogojeva dela po oblikah in letih nastanka. Navedeni so pevski zbori vseh zvrst, vključno mladinski in otroški, samospevi, opera Črne maske, Suita za orkester, komorna dela, skladbe za klavir, violino, orgle in skladbe brez znane zasedbe. V poglavju »Marij Kogoj – njegov ustvarjalni čas« so predstavljeni njegovi sopotniki iz drugih umetnostnih disciplin, slikarji, kritiki, pisatelji, pesniki iz ekspresionističnega stilnega obdobja, tudi kiparji in arhitekti: Križnar primerja sodobne slovenske, hrvaške in srbske skladatelje z evropsko in svetovno znanimi in z njihovimi tehnično kompozicijskimi in slogovnimi opredelitvami.

Z več strani je zanimiv Križnarjev

intervju s profesorjem Gabrijelčičem. Govor je o njegovem delovanju pri Glasbeni mladini Slovenije in reviji Glasbene mladine, o prireditvah na Zemonu, sodelovanju pri Loških umetniških utripih in Kogojevih dnevih v Kanalu. K začetnim glasbenim utrinkom je Gabrijelčiču mnogo prispeval njegov profesor na tolimskem učiteljišču Makso Pirnik. Že takrat ga je navduševal za študij Kogojevega kompozicijskega stavka. Danes ugotavlja, da je Kogojeva glasba sila strnjena, primerja jo s Škrjančevim in Osterčevim kompozicijskim stavkom. Kogojev je v umetniškem credu izrazito ekspresionističen. Takega je tudi Osterc vcepljal svojim študentom, ki so radi obiskovali njegova predavanja. Ob njegovih novitetah je bilo potrebno tudi vzgajati publiko. Škerjanc pa je komponiral bliže impresionističnemu stilu, tako da je Gabrijelčič sprva segel bolj po Osterčevih kompozicijskih nagibih, a je njegov kompozicijski stavek tudi s te strani blede in je iskal nove načine. Ugotavlja, da bodo mladi slovenski muziki še naprej odkrivali Kogoja kot umetnika, podobno kot Francozi Debussyja.

Na prireditvah so bila poleg Kogojevih del redno prisotna tudi dela slovenske starejše, srednje in najnovejše generacije skladateljev raznih usmeritev. Med spraševalcem Križnarjem in vprašancem Gabrijelčičem je bil govor tudi o dosedanjih in bodočih programskih zasnovah. Pri izboru najboljših del je Gabrijelčiču mnogo svetoval dirigent Anton Nanut. Na vprašanje, kako da so na Kogojevih dnevih največ izvajana Gabrijelčičeva dela, je sogovornik dejal, da je ta prisotnost prisilno poudarjena in da ni realiziral niti polovico naročil. V splošnem so Kogojevi dnevi že doslej opravili pomembno glasbenoizobraževalno vlogo. Domačini in gostje lažje sprejemajo Kogojevo in glasbo sodobnih skladateljev. Za naprej bo potrebno ob vzornih učnih urah pripraviti koncerte za primorske osnovne in srednje šole, v Kanalu od-

preti Kogojevo spominsko sobo, za mlade študente glasbe uresničiti Kogojeve štipendije in za odlična, izjemna glasbena dela njegove nagrade. Organizatorjem želimo za ambiciozno zasnovane načrte veliko uspehov, za dosedanja prizadevanja in dosežke pa iskrene čestitke.

Brošura prinaša ob koncu povzetek v italijanščini (Riassunto) v prevodu Angele Tomanič, sliko skladateljev iz leta 1989, kazalo in sklepno misel avtorja Franca Križnarja. (Intervju je nastal 22. julija 1994.)

Cvetko Budkovič